

Foto: F. Schjander, Norad

Matsikkerhet og sult

En strategisk plattform for handling

Foto: G.T. Booth

Rapport fra prosjektgruppe nedsatt av
Utviklingsministeren.
August 2007

Sult som politisk faktor – Matvaresikkerhet som mål.

Mandat for prosjektgruppe.

BAKGRUNN

Norge har som humanitær stormakt og sentral utviklingsaktør et godt utgangspunkt for å sette spørsmål knyttet til sult og matvaresikkerhet på dagsorden.

Det er for tiden relativ stor optimisme når det gjelder den kapasiteten verden har til å produsere nok mat til å holde tritt med befolkningsveksten og økte behov, men de regionale ulikhetene er store. At det eksisterer områder med kronisk matvareunderskudd og at det oppstår situasjoner med akutte matkriser og sult illustrerer at global tilgang på tilstrekkelig mat ikke i seg selv sikrer nok mat til alle til enhver tid.

FN anslår at vel 800 millioner ikke får dekket sitt daglige behov for mat. Alvoret i situasjonen illustreres ved at Tusenårs mål 1 er å "avskaffe ekstrem fattigdom og sult". I tillegg til den kroniske mat-mangelen, utsettes områder og befolkningsgrupper for akutt matmangel utløst av tørke, flom og/eller konflikt og krig.

Det er i første rekke de marginaliserte og fattige, flyktninger og fordrevne som rammes av sult. Barn, kvinner og andre sårbare grupper rammes hardest.

Årsakene til sult kan være mange, både manglende politisk vilje og dårlig styresett, korrupsjon, utnyttelse av sult i et politisk spill, at sulten rammer marginaliserte grupper og derfor ikke bekymrer makthaverne, mangel på lokal tilgang på mat, krig, konflikt, tørke m.v.. Matvarehjelp blir brukt som en løsning som kan lindre sult i øyeblikket. Den ytes ut fra det humanitære imperativ om å redde liv og lindre nød, men kan likevel bidra til å undergrave matvaresikkerheten på sikt.

I juni 2004 presenterte NEPAD en rapport laget i samarbeid med bl.a. WFP, der de vurderer ulike nasjonale beredskapssystemer for å sikre matforsyning dersom akutte kriser oppstår. Rapporten konkluderer med en erfaringsoppsummering om hvilke forutsetninger som må være til stede for effektiv operasjonalisering av slike systemer, og ulike opsjoner for nasjonal og regional handling. Mali, Etiopia og Tanzania blir fremhevet som land som har utviklet gode systemer, men etter ulik modell. Rapporten la grunnlaget for at matvaresikkerhet er en av hovedpilarene i NEPADs landbruksstrategi og det er satt i gang arbeid for å operasjonalisere disse utfordringene til landnivå.

Ulikhetene i nasjonal og internasjonal respons ved tørken i Øst-Afrika og på Afrikas Horn i 2005/6 kan brukes til å illustrere utfordringer knyttet til forholdet mellom nasjonalt politisk ansvar og internasjonalt hjelpearbeid. I Tanzania bestemte myndighetene at de selv ville håndtere krisen. De strategiske matvarelagrene ble tatt i bruk og det ble foretatt en reallokering av statsbudsjettet for å skaffe midler til økt import av mat. FN-systemet ønsket allikevel å sende ut en humanitær appell og gjennomføre egne hjelpeprogrammer på siden av myndighetenes arbeid.. I Kenya var lederne tidlig ute med å appellere til det internasjonale samfunnet om matvarebistand, og hjelpearbeidet ble derfor tidlig finansiert og i stor grad organisert av internasjonale aktører.

Afrika og NEPAD har satt landbruk og matvaresikkerhet høyt på dagsorden gjennom det kontinentale programmet for satsing på landbruksutvikling (CAADP). Norad deltar i CAADPs arbeidsgruppe for matvaresikkerhet og i styret for TerrAfrica-programmet for bærekraftig arealbruk i tørre områder, rettet mot forebygging av matvarekriser. Landbruk og matvaresikkerhet er i år satt på dagsorden i dialogen mellom Afrika og internasjonale partnere i African Partnership Forum, der Norge for tiden er co-chair.

MANDAT

Prosjektgruppen skal ha som formål å utarbeide en strategisk plattform for norsk handling når det gjelder matvaresikkerhet, beredskap og håndtering av akutte matkriser og sultkatastrofer, som grunnlag for:

- mer fokusert norsk deltakelse i dialogen om ansvar og oppgavedeling mellom det internasjonale samfunnet og nasjonale myndigheter
- forslag til hvordan Norge kan bidra til et forsterket bilateralt og multilateralt samarbeid for bedre matvaresikkerhet

Prosjektgruppen skal som ledd i arbeidet:

- analysere informasjon om hvilke drivkrefter og interesser som fremmer eller hindrer matvaresikkerhet for alle, spesielt de nasjonale myndighetenes rolle
- analysere den langsiktige bistandens rolle,
- vurdere om den internasjonale responsen på matmangel og sult kan bidra til å undergrave arbeidet med å bygge opp nasjonale og regionale systemer for å håndtere matkriser,
- utvikle og hente konkret erfaring fra samarbeid om forbedret matvaresikkerhet fra noen utvalgte land i Afrika,
- innhente informasjon fra NEPAD, regionale institusjoner, FN-systemet og IFIs for å kartlegge hvor den internasjonale tenkning om disse spørsmål står.

Den geografiske fokus for prosjektgruppens arbeid skal være Afrika sør for Sahara.

PROSESS

Prosjektgruppen vil hente informasjon fra tilgjengelige rapporter fra FN-systemet, utviklingsbankene, internasjonale forskningsmiljøer og bilaterale utviklingspartnere. Den skal spesielt søke å fremskaffe informasjon fra enkeltland i Afrika, som Mali, Etiopia, Kenya, Tanzania, Malawi og Zambia og fra land i Afrika og Asia som har unngått sultkatastrofer.

Gruppen skal ha nær dialog med relevante norske fagmiljøer og frivillige organisasjoner i arbeidet.

Gruppen kan bestille konkrete utredninger fra eksterne miljøer i Norge og i enkelte utvalgte afrikanske land.

PRODUKT

Prosjektgruppen vil levere rapport til Utviklingsministeren i løpet av desember 2006. En midtveisrapport vil bli utarbeidet innen 1.oktober.

SAMMENSETNING

Prosjektgruppen vil bli ledet av Regionavdelingen og ha deltakelse fra relevante seksjoner i departementet og Norad. I tillegg bør den ha deltakelse fra eksterne miljøer, som forskningsmiljøer, frivillige organisasjoner og næringslivet. Gruppen bør

likevel ha et begrenset antall medlemmer for å sikre at den kan arbeide effektivt. Hvis interessen for gruppas arbeid blir stor bør den opprette et større eksternt nettverk som holdes informert og kan delta i enkelte diskusjoner.

Følgende sammensetning foreslås: 1) Fra departementet: Avdeling for regionale spørsmål og utvikling, Seksjonen for humanitære spørsmål, FN-seksjonen, Analyseenheten, 2) Norad, 3) fagmiljø, 4) frivillige organisasjoner og 5) næringslivet.